

Список використаних джерел:

1. 10 лет курсом майского (1966 г.) Пленума ЦК КПСС: Стат. сборник. (1966-1975) / М-во мелиорации и водного хоз-ва СССР. М.: [б. и.], 1976. 326 с.
2. Наседкін І.Ю. Меліорація заболочених і перезволожуваних земель // Географічна енциклопедія України, Т. 2. К.: Українська Радянська енциклопедія ім. М.П.Бажана, 1990.- С.340.
3. Концепція розвитку водного господарства України / Дорогунцов С.І., Хвесик М.А., Наседкін І.Ю., Паламарчук М.М. та ін. К.: Держводгосп, 1996. 30 с.
4. Наседкін І.Ю. Негативні результати осушення боліт в Україні // Шляхи покращання і збереження торфових та інших боліт України. К.: Програма Дарвинської ініціативи, 1999. С.24-29.
5. Наседкин И.Ю., Вирвикленко Н.К., Корсунская И.Б. Гидрогеологическое обоснование влияния осушения при проектировании осушительных систем // Обеспечение экологической надежности мелиоративных объектов. К.: Урожай, 1987. С. 44-55.
6. Підвищення родючості і охорона осушених земель: Довідник / Прістер Б.С., Трускавецький Р.С., Мостовий М.М., Наседкін І.Ю. та ін. К.: Урожай. 1993. 135 с.
7. Бут Ю.С., Наседкин И.Ю. Формирование баланса грунтовых вод Полесья. К.: Наукова думка. 1981. 170 с.
8. Наседкин И.Ю. Изменение водообмена под влиянием осушительных мелиораций в долине р. Припять // Водообмен в гидрогеологических структурах Украины. К.: Наукова думка, 1991. С. 235-250.
9. Наседкин И. Ю. Баланс грунтовых вод торфяников. Вісник сільськогосподарської науки. 1976. Вип.11. С. 90-93.
10. Наседкин И.Ю. Исследование баланса грунтовых вод в условиях развития осушительных мелиораций // Формирование подземных вод под влиянием антропогенных факторов. Минск: Наука і техніка, 1990. С. 28-35.

ЯК З'ЯВИВСЯ ГЕОЛОГІЧНИЙ ЗАКАЗНИК “КАМ'ЯНЕ СЕЛО”?

Панасюра О.О.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Олевський район є досить цікавим в географічному плані, оскільки територія має крім великої кількості корисних копалин скелясті урвища, річкові пороги, що вказують на виходи Українського щита на денну поверхню. Проте, є ще одна особливість цієї території – наявність великої кількості валунів кристалічних порід, різних за розміром та формою (рис. 1), які довгий час не вивчались, і на сьогодні існують легенди про їх походження, проте наукові факти також різняться. Варто відзначити, що подібні валуни трапляються й у інших регіонах України, зокрема на Сумщині [3, 4].

Мета статті – систематизація наукових досліджень про походження валунів геологічного заказника “Кам’яне село” та з’ясування їх походження.

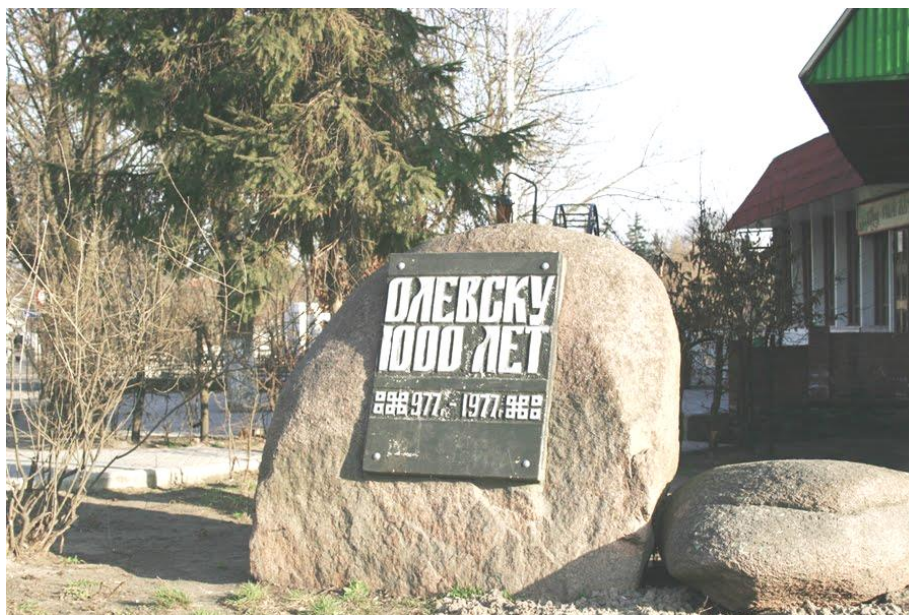

Рис. 1 Валун, використаний як пам'ятний знак до 1000-річчя міста Олевськ

Назва геологічного заказника державного значення “Кам'яне село” походить від легенди, яку залюбки розповідають місцеві краєзнавці на екскурсіях до заказника. Оскільки валуноподібні скелі в заказнику мають висоту до 10 метрів та діаметр до 50 метрів, то легенда стверджує, що валуни є колишніми скаменілими хатами села. Проте, науковці, серед яких П.Тутковський, І. Підоплічко, Л.Чернишова, Р. Пац, К. Руденко, Ю. Юськів, К. Деревська, С. Коженевський, що вивчали територію в різний час, мають інші погляди, які, до речі, різняться.

Першою була теорія льодовикового походження валунів. Дніпровське зледеніння, що відбулося близько 150 тисяч років тому, залишило на території України велику кількість льодовикових відкладів. На території Олевського району зустрічаються: моренний червоно-бурий суглинок з вкрапленнями крупнозернистого піску, мергелю та глини, а також моренні валуни складені з гранітів, гнейсів, кварцитів і пісковиків. Потужність морени іноді досягає 8–10 м [1]. За межами поширення морени смугами розвинені зандрові відклади, які зосереджені на знижених ділянках височини, що утворилися внаслідок тектонічної діяльності та дольодовикових ерозійних процесів [1].

У своїй монографії “О ледниковом периоде. Происхождение валунных отложений” І. Підоплічко [6] використовуючи наявну інформацію та особисті спостереження, робить висновок про льодовикове походження валунних відкладів, що вкривають рівнини Європи, опираючись на ідеї загального льодовиковознавства. Валуни, наявні на території Олевського району та в самому геологічному заповіднику і справді складені з гранітів та гнейсів, часто

розміщені грядями, мають згладжені форми, що робить припущення про їх льодовикове походження досить правдивим.

Друга теорія з'являється у 1953 році у праці Л. Чернишкової 1953 р. про автохтонне (місцеве) валуноутворення з гранітів поблизу м. Новограда-Волинського. Проте, радянський період геоморфологічних досліджень здебільшого стосувався пошуку корисних копалин, і у робочих звітах валуни Житомирщини згадуються рідко, і як такі, що мають льодовикове походження.

Світова екологічна катастрофа, спричинена аварією на ЧАЕС у 1986 році, на довгий термін відклала подальші наукові пошуки розгадки походження валунів-велетнів. Поглиблювалась проблема і важкодоступністю місця майбутнього заказника, оскільки навкруги – непрохідні болота. Проте, окрім природної, існувала й антропогенна причина – саме на півночі Житомирщини містились ракетні військові бази. У селі Великий Дивлин (за 28 км) – пускові шахти міжконтинентальних балістичних ракет РС-20, 15А18, у класифікації країн НАТО – SS-18 «Сатана», у селищі Нові Білокорівичі (за 23 км) – штаб дивізії Ракетних військ стратегічного призначення СРСР (РВСП). Всі роботи з геологічної розвідки були спрямовані на видобуток будматеріалів для покриття потреб військової сфери.

Лише у 2007 році, вже за часів Незалежної України, у Всеукраїнській акції «Сім чудес України», краєзнавці нагадали про валуни-велетні. І з 2011 року об'єкт «Кам'яне село» був віднесений до категорії пам'яток природи Державного значення й отримав статус геологічного заказника місцевого значення [2].

Новий період вивчення місцевості має глибоку наукову основу, практичні результати якої можна відслідкувати у наукових студіях Р. Пац, К. Деревської та ін. Польові дослідження зазначених науковців вказують на те, що валуни представлені вивітряними середньозернистими червоними гранітами, які розбиті тріщинами декількох систем. Характерною для гранітів є присутність апліт-пегматитових жил, які простягаються на великі відстані і перетинають декілька кам'яних брил, що вказує на їх формування на місці [5]. Окрім того, інших гірських порід в межах геологічного заказника не встановлено. Саме апліт-пегматитові жили, що мають в різних валунах один і той же північно-східний напрям спростовують теорію льодовикового походження валунів-велетнів. Оскільки, якби вони були принесені льодовиком, який по шляху свого руху неодноразово перевертав та зміщував валуни один відносно одного, то і включення типу жил розміщувалися б хаотично.

Таким чином, гранітні валуни Кам'яного села, вірогідно, є колишніми місцевими горами, що завдяки процесам вивітрювання та часу набули обтічних і більш гладких форм.

Чому ж так довго існувала думка, що це льодовик? Вважаємо, що через візуальну різницю. Виходи Українського щита на денну поверхню на території Олевщини є досить обривчастими та важкопрохідними. Скелі на берегах річки Уборть часто урвисті, пороги мають гострі кам'яні виступи. Проте і в легенди частина місцевого населення щиро вірить. Але, в районах сіл Кам'янка та Лопатичі Олевського району присутні дрібніші гранітні та гнейсові валуни, розміщені грядами, можливо, саме вони і є льодовикового походження. Саме ці геологічні об'єкти є цілком наших подальших наукових пошуків. Бо Земля містить в достатку цікавих загадок, частина з яких вже розгадана, а частина – чекає на своїх відкривачів.

Список використаних джерел:

1. Деревська К., Коженевський С., Пац Р., Мирижук Є. Валуноподібні скелі північно-західної частини Коростенського плутону (історія вивчення валуноутворення у контексті досліджень волинського мегаблока). *Вісник Львівського університету. Серія геологічна*. 2015. Випуск 29. С. 90-96.
2. Камінне Село (урочище) [Електронний ресурс]. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%B5_%D0%A1%D0%B5%D0%BB%D0%BE_\(%D1%83%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B8%D1%89%D0%B5\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%BD%D0%B5_%D0%A1%D0%B5%D0%BB%D0%BE_(%D1%83%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B8%D1%89%D0%B5))
3. Корнус А. О., Сюткін С. І., Чайка В. В. До кадастру туристичних ресурсів Сумської області. *Туристично-краєзнавчі дослідження*. 1999. Вип. 2. С. 250-264.
4. Корнус А. О., Сюткін С. І., Шевченко Г. Є. Туристичні ресурси Сумської області та оптимізація шкільної туристської роботи. *Педагогічна Сумщина*. 1999. №2. С. 34–38.
5. Пац Р., Руденко К., Юськів Ю., Деревська К., Коженевський С. Структурно-тектонічні ознаки формування гранітних валуноподібних скель північної частини Волинського мегаблоку (Геологічний заказник «Кам'яне село»). *Розвиток промисловості та суспільства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кривий Ріг, 25-27 трав. 2006 р.* С. 18-23.
6. Пидопличко И. Г. О ледниковом периоде. Происхождение валунных отложений. Львов, 1956. Вып. 4. 236 с.

УРБОГЕОМОРФОДИНАМІКА І ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ ІНЖЕНЕРНО-ГЕОЛОГІЧНИХ ВИШУКУВАНЬ

Колтун О.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Урбогеоморфодинаміка – вивчення природних та антропогенних рельєфотвірних процесів урбанізованих територій – ґрунтується на даних, отриманих насамперед традиційними методами досліджень будь-яких